

RESSENYA A HENRY ETTINGHAUSEN, *HOW THE PRESS BEGAN. THE PRE-PERIODICAL PRINTED NEWS IN EARLY MODERN EUROPE*, A CORUÑA, SIELAE – FACULTAD DE FILOLOGÍA, UNIVERSIDADE DA CORUÑA, 2015, 302 PP., 80 IL. I.S., ISBN: 978-84-608-3423-6

REVIEW TO HENRY ETTINGHAUSEN, *HOW THE PRESS BEGAN. THE PRE-PERIODICAL PRINTED NEWS IN EARLY MODERN EUROPE*, A CORUÑA, SIELAE – FACULTAD DE FILOLOGÍA, UNIVERSIDADE DA CORUÑA, 2015, 302 PP., 80 IL. I.S., ISBN: 978-84-608-3423-6

RICARD EXPÓSITO I AMAGAT
ricard.exposito@udg.edu

Universitat de Girona

Henry Ettinghausen, professor emèrit de la Universitat de Southampton i un dels fundadors de la «Sociedad Internacional para el Estudio de las Relaciones de Sucesos» (SIERS), ha sobresortit en el doble paper d'investigador i compilador curós de la premsa hispànica i catalana de l'edat moderna. Ara ens ofereix una visió global, molt ben documentada i captivadora, dels orígens de la premsa impresa a l'Europa de la primera edat moderna: des de les acaballes del segle XV (la conquesta otomana de Negropont el 1470, la qual va estimular el treball d'estampers i llibreters italians) fins a inicis del segle XVII, quan les publicacions periòdiques començaren a aparèixer arreu del continent. Era –és– una obra molt necessària, ja que fins ara només comptàvem amb investigacions d'àmbit nacional sobre els orígens de la primera premsa com, per exemple, la tesi doctoral de M.A. Shaaber (*Some Forerunners of the Newspaper in England*, 1929), el parell de llibres que el bibliotecari Jean-

Pierre Seguin va dedicar a la dècada dels anys seixanta als «occasionnels» i als «canards» apareguts a França entre 1498 i 1631, les bibliografies romanes de Tullio i de Sandro Bulgarelli (1967 i 1988), etcètera. Malgrat aquests estudis i catàlegs pioners, i d'altres de molt més recents, la «pre-prensa» o la «premsa pre-periòdica» no havia rebut una atenció historiogràfica suficient, sobretot pel que fa a un aspecte clau: la seva interpretació com un fenomen internacional, paneuropeu, i vinculat a la creació d'una primitiva «esfera pública» anterior a les publicacions periòdiques («corantos» i gasetes) i distinta del model tradicional habermasià.

Com comenta el professor Ettinghausen, quatre factors expliquen aquesta –prou sorprenent– absència d'un estudi de conjunt, a saber: en primer lloc, a causa de la desaparició de la majoria d'impresos amb notícies, sobretot dels més antics (de moltes «relacions» només en coneixem un sol exemplar!); segonament, la inexistència fins fa ben poc de projectes de catalogació i de digitalització dels fons de les biblioteques que contenen els papers supervivents (com ara l'USTC, una de les principals bases de dades col·lectives); en tercer lloc, l'ús de denominacions ben diverses per descriure la premsa antiga: certament, sense posar una mica d'ordre i amb una voluntat comparativa clara, és fàcil perdre's entre «avvisi» italians, «canards» francesos, «relaciones de sucesos» espanyoles, «Flugschriften» de les terres germàniques...; i, finalment, la no menys variada materialitat dels impresos (formats que oscil·len de l'octau al foli, la presència o absència de gravats xilogràfics, etc.) que ha contribuït a amagar «how much they have in common» (pàg. 238). Gràcies a l'esforç de l'autor, disposem, per fi, d'una visió àmplia dels orígens de la premsa europea i de la primera «globalització de la informació». És, també, un model per a investigacions futures i, alhora, una crida a continuar recercant com va començar la premsa d'estampa; d'aquí, per exemple, els valuosos annexos que, de ben segur, agrairan tant els historiadors com els filòlegs: sobre la nomenclatura de les notícies impreses (el terme «relació»); la formació de la periodicitat; i la disposició i la part gràfica dels impresos pre-periòdics, respectivament.

How the Press Began comença amb un prefaci en el qual destaca la poca atenció que ha merescut la comunicació impresa, amb la premsa al capdavant, tant en obres clàssiques (Elizabeth L. Eisenstein) com en contribucions molt més actuals (Asa Briggs i Peter Burke). Segueixen 7 capítols, una conclusió general, tres annexos i la bibliografia. En el capítol primer, el professor Ettinghausen analitza la gènesi de la premsa. Amb el desenvolupament de la impremta de tipus mòbils, a mitjan segle XV, les cartes amb noves, fins llavors uns instruments privats, foren publicades per a una audiència molt més àmplia i anònima. Les rutes postals afavoriren aquest comerç de la informació manuscrita i d'estampa: el 1554, per exemple, una carta enviada des d'Anglaterra el 30 de novembre va ser publicada a Milà el 24 de desembre. Com també les indispensables traduccions: en el darrer quart del segle XVI, notícies «from the great kingdome of Chyna» eren estampades a Londres una vegada traduïdes del castellà; o un imprès sobre un terratrèmol pròxim a les Canàries fou traduït del portuguès i va aparèixer, en francès, a Anvers (1522). Però què contenien les noves? Majoritàriament, «bones noves», com ara victòries militars o la vida pública dels governants. La premsa, com és obvi, fou un producte del seu temps: «It flourished on sensationalism, including stunning victories,

spectacular celebrations, amazing miracles, ghastly atrocities, terrifying catastrophes, mysterious apparitions, (...) What is more, in the age of discovery, the press opened up new worlds for its European consumers, as well as carrying news from Europe and beyond to the colonies. The opinions expressed in the news pamphlets represented the Establishment. The press did not just pretend to provide information, but structured reality, with a view to astonishing, sermonising or shocking its readers and listeners» (pàg. 40). Ahir com avui...

En els capítols següents, l'aproximació de l'autor a la premsa pre-periòdica és temàtica, una opció metodològica molt encertada: el fil conductor és clar i, alhora, molt respectuós amb els continguts dels impresos amb notícies (sobre la reialesa, la guerra, les religions, els desastres naturals i els miracles, crims, l'aparició de tota mena monstres, etc.). I no sols això: el lector o la lectora del segle XXI, gràcies a dita aproximació per temes, pot fer-se una idea de la riquesa de la premsa, en certa manera com un lector o un oïdor dels segles moderns, des de pagesos semialfabetitzats fins a membres de les elits com l'erudit Robert Burton o el jurista Jeroni Pujades, els quals navegaven entre la informació i la «propaganda» (o la «persuasió» política o religiosa, o tot plegat, de fet), entre la veracitat i la falsificació.

Ettinghausen ens presenta un estudi panoràmic sobre la premsa, però també, en part, sobre la impremta. En efecte, la manufactura o la indústria dels papers menors, dels impresos de «remenderia» com el conjunt de «news pamphlets» (la premsa pre-periòdica), fou essencial per a la supervivència quotidiana de les impremtes: l'any 1500, més de dos centenars de ciutats europees disposaven de tallers tipogràfics. Junt amb els llibres, majors i menors, els papers efímers (premsa, edictes, butlles, etc.) suposaven una molt bona part de la producció i ocupaven stampers, llibreters i venedors ambulants.

How the Press Began és, en síntesi, un model de concisió i –tornem-ho a recordar– una proposta interpretativa que empeny a seguir investigant a mesura que es coneguin més xifres de producció de la primera premsa (títols i volum), més detalls sobre els «editors» i patrocinadors, els consumidors, etcètera. L'obra també es beneficia molt d'una escriptura àgil i, val la pena comentar-ho, d'il·lustracions en color que reproduïen el relatiu esplendor o la pobresa visual dels impresos de l'època. Sens dubte, Henry Ettinghausen no solament ens ha ofert un assaig molt substantiu, excel·lent, sinó també el que –creiem i desitgem– es convertirà en un clàssic de la historiografia sobre la premsa i la informació pública a l'Europa de la primera edat moderna o –si es vol– «pre-periòdica». Finalment, cal dir que el volum és accessible gratuïtament *on line* a www.janusdigital.es/anexo.htm?id=7. Lectors (i oients) curiosos i investigadors interessats estem d'enhorabona.